

» turum est seminas, sed nudum granum ut puta tritici,
 » aut alicujus cæterorum; Deus autem illi dat corpus
 » quomodo voluerit, et unicuique seminum proprium
 » corpus¹. » Secundum hoc ergo dixerat, « Non corpus
 » quod futurum est seminas. » Neque enim non triticum
 » erit ex tritico: sed quia nemo seminat herbam, vel stipu-
 » lam, et multiplicia in palea tegumenta granorum, cum
 » quibus tamen semina exurgunt, ideo ait, « Sed nudum
 » granum: » hinc volens ostendere, quia si Deus potest
 » addere quod non erat in nudo semine, multo magis potest
 » reparare quod erat in hominis corpore.

VII. Jamvero quod adjungit, ad differentiam pertinet
 » resurgentium, propter diversas glorias fidelium atque
 » sanctorum. « Non omnis, inquit, caro eadem caro: alia
 » quidem hominum, alia autem caro pecorum, alia vo-
 » lucrum, alia piscium; et corpora coelestia, et corpora
 » terrestria: sed alia est coelestium gloria, et alia terres-
 » trium; et alia gloria solis, alia gloria lunæ et alia
 » gloria stellarum. Stella enim a stella differt in gloria:
 » sic et resurrectio mortuorum². » In his omnibus iste
 » sensus est, Si genera carnis cum sint cuncta mortalia,
 » differunt tamen inter se pro diversitatibus animantium;
 » et si corpora cum sint omnia visibilia, differunt tamen
 » pro diversitatibus locorum, unde alia est coelestium glo-
 » ria, alia terrestrium; et si in locis sublimibus cum sint
 » cuncta coelestia, differunt etiam ipsa claritatibus lumi-
 » num; non mirum est quod in resurrectione mortuorum
 » distabit gloria meritorum.

VIII. Hinc jam venit ad illud, quod communiter ha-
 » bet omnis caro, quæ ad vitam resurgit æternam, et di-
 » cit, « Seminatur in corruptione, surget in incorruptione:
 » seminatur in contumelia, surget in gloria: seminatur

¹ 1 Cor. xv, 35. — ² Ibid. 39-41.

» in infirmitate, surget in virtute: seminatur corpus ani-
 » male, surget corpus spiritale. » In his verbis Apostoli,
 » numquid fas est putare melius corpora nostra resurre-
 » ctura quam Christi? cum de illo sit propositum exemplum,
 » quod fideliter intendere, et per ejus gratiam sperare de-
 » beamus. Ac per hoc nullo modo potuit corpus Christi
 » cum corruptione resurgere, si nostrum in incorruptione
 » resurrecturum promittitur; nec potuit illud sine gloria,
 » si nostrum resurget in gloria. Quæ autem ibi gloria, ubi
 » adhuc corruptio? Nimis itaque absurdum est, ut creda-
 » mus illud corpus et in infirmitate esse seminatam, id est,
 » mortificatum, et in infirmitate resurrexisse; cum corpus
 » nostrum seminetur in infirmitate, resurgat in virtute, et
 » dicat idem Apostolus de Christo, « Etsi crucifixus est ex
 » infirmitate, sed vivit ex virtute Dei¹. » Quis vero tam
 » absurde sapiat, ut credat illud corpus animale semina-
 » tum, animale resuscitatum, si nostrum seminatam animale,
 » surget spiritale?

IX. Constat itaque, neque ullo modo dubitandum est,
 » corpus Christi, quod licet corruptionem putredinis in
 » sepulcro non viderit, unde scriptum est, « Nec dabis
 » sanctum tuum videre corruptionem², » clavis tamen et
 » lancea perrumpi potuit, nunc omnino in incorruptione
 » consistere; et quod in contumelia passionis mortisque
 » seminatam est, nunc esse in gloria vitæ æternæ; et quod
 » ex infirmitate potuit crucifigi, nunc in virtute regnare;
 » et quod erat corpus animale, quoniam ex Adam sumptum
 » est, nunc est spiritale, quoniam spiritui jam insepara-
 » biliter copulatum est. Cum enim vellet Apostolus de
 » corpore animali adhibere testimonium Scripturarum,
 » illud posuit quod in Genesi legitur: « Si est, inquit,
 » corpus animale, est et spiritale: sicut scriptum est,

¹ 2 Cor. xiii, 4. — ² Psal. xv, 10.

» Factus est primus Adam in animam viventem, vel in
 » animam vivam¹. » Recolis certe quemadmodum scriptum
 sit, « Et insufflavit Deus in faciem ejus flatum vitæ; et
 » et factus est homo in animam vivam. » Dictum est au-
 tem etiam de animalibus, « Producat terra animam vi-
 » vam². » Intelligitur ergo corpus animale dici simile
 » cæteris animalibus propter mortis dissolutionem et cor-
 ruptionem, quæ quotidie cibo reficitur, et postea sepa-
 rata animantis compage dissolvitur. Spiritale autem cor-
 pus, quod jam cum spiritu immortale est.

X. Quamvis nonnulli arbitrentur tunc fieri corpus
 spiritale, cum jam et ipsum corpus mutatur in spiritum,
 et quod homo erat ex corpore et spiritu, utrumque ac
 totum spiritus erit, quasi dixerit Apostolus: Seminatur
 corpus, surget spiritus. Dixit autem, « Seminatur corpus
 » animale, surget corpus spiritale³. » Proinde sicut ani-
 male corpus non est anima, sed corpus: ita et spiritale
 corpus non spiritum debemus putare, sed corpus. Quis
 porro audeat opinari, vel Christi corpus non spiritale
 resurrexisse; vel si spiritale surrexit, jam non corpus
 fuisse, sed spiritum? cum hanc opinionem Discipulorum
 refellat, ubi cum eum videntes existimarent se spiritum
 videre, ait: « Palpate et videte, quia spiritus ossa et
 » carnem non habet, sicut me videtis habere⁴. » Jam
 igitur illa caro spiritale erat corpus, nec tamen spiritus
 erat, sed corpus, nulla ulterius morte ab anima resol-
 vendum atque separandum: sicut corpus animale, quale
 animatum est Dei flatu, cum factus est homo in animam
 vivam, etiam ipsum ex animali spiritale sine mortis in-
 terventu fuerat futurum, nisi transgressio præcepti prius

¹ 1 Cor. xv, 44, et Gen. ii, 7. — ² Gen. i, 11. — ³ 1 Cor. xv, 44. —
⁴ Luc. xxiv, 39.

commissio peccato infligeret pœnam, quam Deus servatæ
 justitiæ daret coronam.

XI. Unde Dominus Christus per nos ad nos venit,
 cum¹ peccatores justus invenit, per stratum quodam-
 modo humilitatis nostræ, sed non cum morbo iniquitatis
 nostræ. Nam per animale nobis, hoc est per mortale
 corpus apparuit; qui utique si voluisset, cum corpore
 immortali primitus advenisset. Sed quia nos humilitate
 Filii Dei sanari oportebat, usque ad nostram infirmita-
 tem descendit, et fidei nostræ meritum ac præmium,
 virtute suæ resurrectionis ostendit. Ideo sequitur Apos-
 tolus et dicit: « Novissimus Adam in spiritum vivifican-
 » tem²: » sive intelligatur primus Adam, qui de pulvere
 ante formatus est; novissimus autem Adam, qui de vir-
 gine procreatus est: sive in unoquoque homine utrum-
 que compleatur, ut primus Adam sit homo in corpore
 mortali, novissimus Adam idem ipse in corpore immor-
 tali: tamen inter animam viventem et spiritum vivifican-
 tem hoc interesse voluit, ut illic sit corpus animale, hîc
 spiritale. Anima quippe in corpore animali vivit quidem,
 sed non vivificat usque ad auferendam corruptionem. In
 corpore vero spiritali, quoniam perfecte adhærens Do-
 mino, unus spiritus est³, sic vivificat ut spiritale corpus
 efficiat, assumens omnem corruptionem, nullam metuens
 separationem.

XII. Proinde sequitur, « Sed non prius quod spiritale
 » est, sed quod animale; postea quod spiritale. Primus
 » homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cœ-
 » lestis. Qualis terrenus, tales et terreni, et qualis cœlestis,
 » tales et cœlestes. Sicut portavimus imaginem terreni,
 » portemus et imaginem ejus qui de cælo est⁴. » Quid

¹ Forte quos. — ² 1 Cor. xv, 45. — ³ Id. vi, 17. — ⁴ Id. xv,
 46-49.

est, « Qualis terrenus, tales et terreni : » nisi mortales ex mortali? Et quid est, « Qualis cœlestis, tales et cœlestes, » nisi immortales per immortalem? Illud per Adam, hoc per Christum. Dominus enim ad hoc terrenus factus est, cum esset cœlestis, ut eos qui terreni erant, faceret cœlestes; hoc est, ideo ex immortalis factus est, assumendo servi formam, non Domini mutando naturam, ut eos qui mortales erant, faceret immortales, imperitendo dominicam gratiam, non servilem injuriam retinendo.

XIII. Cum igitur de resurrectione corporis Apostolus disputans, doceret nostra corpora futura ex corruptibilibus incorruptibilia, ex contemptibilibus gloriosa, ex infirmis fortia, ex animalibus spiritalia, hoc est ex mortalibus immortalia, subjecit unde agitur, atque ait, « Hoc autem dico, fratres, quia caro et sanguis regnum » Dei possidere non possunt¹. » Et ne quisquam putaret secundum substantiam carnis hoc Apostolum definiisse, aperuit quid diceret subjungendo, « Neque corruptio » incorruptionem possidebit. » Tanquam diceret, quod dixi, « Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt, » ideo dixi, quia corruptio incorruptionem non possidebit. Hoc ergo loco nomine carnis et sanguinis corruptionem mortalitatis intelligi voluit.

XIV. Denique tanquam ei diceretur, Quomodo caro erit, et caro non erit? Caro quippe erit, quoniam Dominus post resurrectionem ait, « Palpate et videte, » quia spiritus ossa et carnem non habet, sicut me videtis » habere²: » caro autem non erit, quoniam « Caro et » sanguis regnum Dei non possidebunt. » Exponit quid dixerit, adjicientes, « Ecce mysterium vobis dico, omnes » quidem resurgemus³; » vel sicut græci codices habent,

¹ 1 Cor. xv, 50. — ² Luc. xxiv, 39. — ³ 1 Cor. xv, 51.

« Omnes quidem dormiemus, non tamen omnes immu- » tabimur. » Hanc immutationem utrum in deterius, an in melius intelligi voluerit, inferiora demonstrant. « In atomo, » inquit, hoc est in puncto temporis, quod dividi non potest; « In ictu oculi, » hoc est in summa celeritate; « In novissima tuba, » hoc est in novissimo signo quod dabitur, ut ista compleantur. « Canet enim » tuba, inquit, et mortui resurgent incorrupti, et nos » commutabimur. » Ergo istam commutationem in melius sine dubitatione oportet intelligi, quia omnes et justi et injusti resurrecturi sunt: sed, sicut Dominus in Evangelio loquitur, « Qui bene fecerunt, in resurrec- » tionem vitæ, qui vero male egerunt, in resurrectionem » judicii⁴: » iudicium appellans poenam sempiternam, sicut alio loco, « Qui non credit, inquit, jam iudicatus » est². » Proinde illi, qui ad iudicium resurrecturi sunt, non commutabuntur in illam incorruptelam, quæ nec doloris corruptionem pati potest. Illa namque fidelium est atque sanctorum: isti vero perpetua corruptione cruciabuntur; quia ignis eorum non extinguetur, et vermis eorum non morietur³.

XV. Quid sibi ergo vult ista distinctio, « Et mortui » resurgent incorrupti, et nos commutabimur; » nisi quia omnes incorrupti resurgent, sed ex his etiam justi immutabuntur in illam incorruptelam, cui omnino nulla possit nocere corruptio? Ac per hoc, qui in eam non commutabuntur, incorrupti quidem resurgent integritate membrorum, sed tamen corrumpendi dolore poenarum, cum audierint, « Ite maledicti in ignem æternum, qui » paratus est diabolo et angelis ejus⁴. » A quo auditu malo justus non timebit⁵. De illa vero commutatione

¹ Joan. v, 29. — ² Id. iii, 18. — ³ I-sai. lxxvi, 24. — ⁴ Matth. xxv, 41. — ⁵ Psal. cxi, 17.

justorum cum dixisset, « Nos commutabimur; » tanquam quæreremus quomodo istud fiat, vel qualis illa commutatio futura sit, adjungit et dicit, « Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam, et mortale hoc induere immortalitatem¹. » Nou, ut opinor, dubitandum est secundum hoc dictum, « Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt, » quia non ibi erit corruptio et mortalitas carnis et sanguinis. Secundum has enim qualitates hoc loco carnem et sanguinem nuncupavit.

XVI. Quocirca, ut aliquid exempli gratia ponam, quod interim occurrit, sicut scriptum est; « Ne forte tentaverit vos qui tentat, et inanis sit labor noster², » atque hinc intelligitur diabolus, tanquam Deus omnino non tentet, de quo alio loco Scriptura dicit, « Ipse autem neminem tentat³, » nec contraria est ista sententia ei qua dicitur, « Tentat vos Dominus Deus vester⁴: » sed solvitur quæstio, cum vocabulum tentationis diversas intelligentias habeat, eo quod alia sit tentatio deceptionis, alia tentatio probationis: secundum illam non intelligitur qui tentat, nisi diabolus, secundum hanc vero tentat Deus. Ita cum dicitur, Caro possidebit regnum Dei, et, Caro non possidebit regnum Dei; etiam hujus nominis intelligentia discernatur, et nulla erit quæstio: quoniam caro secundum substantiam, secundum quam dictum est, « Spiritus ossa et carnem non habet, sicut me videtis habere⁵, » possidebit regnum Dei: caro autem cum secundum corruptionem intelligitur, non possidebit. Hoc enim expositum est cum diceretur, « Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt; » in eo quod continuo additum est, « Neque corruptio incorruptionem possidebit⁶; sicut satis, quantum arbitror, disseruimus.

¹ 1 Cor. xv, 53. — ² 1 Thess. iii, 5. — ³ Jacob. i, 13. — ⁴ Deut. xiii, 3. — ⁵ Luc. xxiv, 39. — ⁶ 1 Cor. xv, 50.

XVII. Quod autem quæris, utrum singillatim a creatore Deo corporum lineamenta formentur; non te movebit, si quantum potest humana mens, potentiam divinæ operationis intelligas. Quomodo enim negare poterimus Deum etiam nunc operari cuncta quæ creantur, cum Dominus dicat: « Pater meus usque nunc operatur¹? » Unde illa cessatio septimi diei ab ipsis naturis condendis intelligenda est facta, non ab earum administratione quæ conditæ referuntur. Cum ergo natura rerum a Creatore administratur, et per ordines præfinitis locis et temporibus suis cuncta nascuntur, Deus usque nunc operatur. Nam si Deus nunc ista non format, quomodo legitur: « Prius quam te formarem in utero, novi te². » Quomodo etiam accipi potest: Quod si fœnum agri, quod hodie est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit³: » nisi forte credendum est, fœnum a Deo vestiri, et a Deo corpora non formari? Cum enim dixit: « Vestit, » non de præterita ordinatione, sed de præsentis operatione satis indicat. Unde est etiam illud Apostoli de seminibus, quod supra commemoravi: « Non, inquit, corpus quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus cæterorum; Deus autem illi dat corpus, quomodo voluerit⁴. » Non dixit, Dedit, aut disposuit, sed dat: ut Creatorem intelligas efficaciam sapientiæ suæ rebus quæ quotidie suis temporibus oriuntur, condendis adhibere. De qua sapientia dictum est: « Pertendit a fine usque in finem fortiter: » et non dixit, disposuit: « Sed disponit omnia suaviter⁵. » Multum est autem vel tenuiter sapere quomodo commutabilia et temporalia, non commutabilibus et temporalibus Creatoris motibus, sed æterna et stabili virtute condantur.

¹ Joan. v, 17. — ² Jerem. i, 5. — ³ Matth. vi, 30. — ⁴ 1 Cor. xv, 37, 38. — ⁵ Sap. viii, 1.

XVIII. De illo sane quod percontandum putasti, utrum baptizati omnes, si absque poenitentia diversis criminibus irretiti, de corpore exierint, veniam quolibet tempore consecuturi sint, librum ¹ non parvæ quantitatis jam scripsi, quem si describere curaveris, fortase nihil ulterius hinc requires.

XIX. Vis etiam per me scire, utrum Dei flatus ille in Adam, idem ipse sit anima. Breviter respondeo, Aut ipse est, aut ipso anima facta est. Sed et si ipse est, factus est. De anima quippe loquitur per Isaiam prophetam Deus, ubi dicit: « Omnem statum ego feci ²: » quod sequentia satis indicant. Sequitur enim: Propter peccatum modicum quid contristavi illum, » id est, ipsum flatum; et cætera quæ nisi de anima humana intelligi nequeunt. In hac enim quæstione maxime cavendum est, ne anima non a Deo facta natura, sed ipsius Dei substantia tanquam unigenitus Filius, quod est Verbum ejus, aut aliqua ejus particula esse credatur, tanquam illa natura atque substantia, qua Deus est quidquid est, commutabilis esse possit: quod esse animam nemo non sentit, qui se animam habere sentit. Cum ista dictarem, perlator jam ventum expectans, me vehementer ut navigaret, urgebat, Itaque si quid hic incondite atque inculte dictum legeris, vel si totum ita esse perspexeris, doctrinæ da operam, linguæ veniam: « *Et alia manu:* » Deo vivas dilectissime fili.

¹ Lib. de Fide et Operibus. — ² Isai. LVII, 16.

EPISTOLA CCVI¹.

Domino merito illustri et præstantissimo atque in Christo charissimo filio VALERIO, AUGUSTINUS in Domino salutem.

Valerio Comiti Felicem episcopum commendat.

I. QUOTIESCUMQUE a me petunt homines, ut eos tuæ benignitati fideique commendem, si non facio, non mihi recte videor de tua vel erga opis indigos misericordia, vel erga nos benevolentia judicare. Itaque facio, et maxime ministros Christi, qui Ecclesiæ curam gerunt, cujus te cohæredem et filium esse gaudemus, tuæ præstantiæ commendare non dubito, Domine merito illustris atque præstantissime, atque in Christo charissime fili. Sanctus itaque frater et coëpiscopus noster Felix cum hoc me rogasset, utique negare non debui. Commendo ergo tibi episcopum Christi egentem auxilio viri sublimis. Fac ergo quod potes; quoniam tibi plurimum posse præstitit Dominus, cujus te lucrorum avidissimum novimus.

¹ Alias CCLXX. quæ autem 206 erat, nunc 267. — Scripta circa an. 420.

EPISTOLA CCVII¹.

Beatissimo fratri et cœpiscopo CLAUDIO AUGUSTINUS in Domino salutem.

Augustinus Claudio episcopo, transmittens ipsi libros contra Julianum elaboratos.

QUONIAM mihi fraterno excitatus affectu Juliani quatuor libros, quos adversus unum meum² scripsit, priusquam peterem ipse misisti, nihil convenientius putavi esse faciendum, quam ut ea quæ respondeo, potissimum tu legens iudices, utrum recte congruenterque responderim. Nam de his quatuor libris nonnulla decerpta scripserat nescio quis ad illustrem et religiosum virum Comitem Valerium, adversus eundem librum meum, quem me ad illum scripsisse cognoverat: quæ cum in manus meas eodem sublimi viro curante venissent, illi primo non distuli secundum volumen adjungere, in quo illa omnia, sicut potui, refutavi. Sed nunc cum eosdem libros diligentius inspicerem, comperi illum, qui nonnulla inde selegerat, non omnia ita posuisse, ut in his libris leguntur. Unde videri poterit Juliano, vel cuilibet illorum, me potius fuisse mentitum; quia non utique sicut hi quatuor libri, ita illa quæ de his excepta, et memorato Comiti missa sunt, innotescere potuerunt. Quisquis ergo et illum secundum librum meum ad Comitem identidem Valerium

¹ Ex præcedentibus tomis, præfixa libris contra Julianum. Quo porro 207 erat, nunc 70. — Scripta an. 421 aut paulo post. — ² Librum primum de Nuptiis et Concupiscentia.

sicut primum conscriptum legit, noverit me in quibusdam non respondisse Juliano; sed ei potius, qui de libris ejus illa selegit, et non ita posuit ut invenit, sed aliquantum putavit esse mutanda, fortasse ut eo modo quasi sua faceret, quæ aliena esse constaret. Nunc autem veriora credens exemplaria, quæ tua sanctitas misit, ipsi auctori video respondendum, qui unum meum quatuor libris suis refellisse jactat, et usquequaque spargere fidei venena non cessat. Aggressus sum igitur hoc opus in adjutoria Salvatoris pusillorum atque magnorum, et scio te ut id implerem orasse pro me, et pro iis quibus hujusmodi labores nostros profuros credimus et optamus. Attende ergo jam responsonem meam, cujus principium hanc epistolam subsequetur. Vale in Domino memor nostri beatissime frater.

EPISTOLA CCVIII¹.

Dominæ merito suscipiendæ et in Christi membris honorandæ filiæ FELICIÆ AUGUSTINUS in Domino salutem.

Augustinus Feliciæ virginis, quæ malam quorundam Ecclesiæ pastorum vitam, iniquiori animo ferebat, (an Antoni Fussalensis de quo in subsequente epistola?) monens ne scandalis offensa ab Ecclesia catholica recedat.

I. NON dubito animum tuum et pro tua fide et pro aliorum infirmitate vel iniquitate turbatum; cum sanc-

¹ Alias cccix. quæ autem 208 erat, nunc 218. — Scripta forte circa an. 423.

tus Apostolus plenus visceribus charitatis confiteatur, et dicat « Quis infirmatur et non ego infirmor? quis scandalizatur, et non ego uror¹? » Unde etiam ego ipse compunctus, et pro tua, quæ in Christo est, salute sollicitus, has vel consolatorias, vel exhortatorias litteras ad tuam sanctitatem dandas putavi: quoniam in Domini nostri Jesu Christi corpore, quod est Ecclesia ejus et unitas membrorum ejus, germanissima nobis facta es quæ tanquam honorabile membrum in ejus compage diligaris, et nobiscum illius sancto Spiritu vivis.

II. Unde te admoneo ne gravius perturberis his scandalis, quæ ideo ventura prædicta sunt, ut quando venirent, reminisceremur esse prædicta, et non eis valde commoveremur. Nam hæc ipse Dominus in Evangelio ita prædixit: « Væ mundo ab scandalis: oportet venire scandala: » væ autem homini illi per quem scandalum venit²: » Qui sunt ipsi homines, nisi de quibus dicit Apostolus: « Sua quærentes, non quæ Jesu Christi³. » Alii sunt ergo qui propterea tenent pastorales cathedras, ut Christi gregibus consulant; alii vero qui propterea in eis sedent, ut suis honoribus temporalibus et commodis sæcularibus gaudeant. Ista duo genera pastorum, aliis morientibus, aliis nascentibus, in ipsa Catholica necesse est usque ad finem sæculi et usque ad Domini iudicium perseverent. Si enim temporibus Apostolorum fuerunt tales, inter quos falsos fratres Apostolus gemeret, et diceret: « Periculis in falsis fratribus⁴; » nec eos per superbiam separaret, sed per tolerantiam sustineret; quanto magis temporibus nostris necesse est ut sint, cum de tempore hujus sæculi, quod propinquat ad finem, apertissime Dominus dicat: « Quoniam abundabit iniquitas,

¹ 1 Cor. xi, 29. — ² Matth. xviii, 7. — ³ Philip. ii, 21. — ⁴ 2 Cor. xi, 26.

» refrigescet charitas multorum¹. » Sed quod sequitur, nos debet consolari et exhortari; « Qui perseveraverit, » inquit, usque in finem, hic salvus erit². »

III. Sicut autem sunt pastores boni et mali, sic etiam in ipsis gregibus et boni et mali. Boni, ovium nomine significantur; mali vero, hœdi appellantur: sed commixti pariter pascunt, donec veniat princeps pastorum, qui dictus est « Unus pastor³, » et quemadmodum ipse promisit, separet sicut pastor oves ab hœdis⁴. Nobis enim imperavit congregationem, sibi autem servavit separationem: quia ille debet separare, qui nescit errare. Nam qui separare aute tempus, quod sibi Dominus servavit, superbi⁵ servi facile ausi sunt, ipsi potius ab unitate catholica separati sunt. Nam schismate immundi mundum gregem unde habere potuerunt?

IV. Ut ergo in unitate maneamus, nec offensi scandalis palearum aream dominicam desideramus⁶, sed potius usque in finem ventilationis frumenta perseveremus, et communitam stipulam firmo charitatis pondere toleremus; ipse pastor noster in Evangelio de pastoribus bonis nos admonet, ut propter bona opera eorum, nec in eis ipsis nostram spem ponamus; sed eum, qui tales illos fecit, patrem, qui in cœlis est, glorificemus et de pastoribus malis, quos nomine Scribarum et Pharisæorum significare voluit, docentes bona et facientes mala.

V. Nam de bonis pastoribus ita loquitur: « Vos estis » lumen mundi. Non potest civitas abscondi super montem constituta; neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et

¹ Matth. xxiv, 12. — ² Ibid. 13. — ³ Joan. x, 16. — ⁴ Matth. xxv, 32. — ⁵ Donatistæ. — ⁶ Matth. iii, 12.